

Buddhista megtéréstörténetek*

Hidas Gergely

Ez az írás páli, szanszkrit és prákrit forrásokból válogatva azt vizsgálja, hogyan működött, illetve működhetett a térítés és megtérés a Buddha idejében (kb. Kr. e. V. sz.), és bemutatja, hogy ezek az események a buddhizmus korai történetében központi szerepet kapva, hangsúlyozott gyakorisággal fordulnak elő.

A források problematikája

A buddhizmus tanulmányozását megnehezíti, hogy csak Dél-Ázsiában¹ is hatalmas mennyiségű szentirat hagyományozódott három rokon nyelven (páli, szanszkrit, prákrit), és sokezer különböző korú, műfajú és terjedelmű szöveg alapján kell következtetéseket levonnunk a vallás történetét illetően, melyek egy része lefordíthatatlan, sőt sokszor még kiadatlan kéziratokban található.²

Az első megtérők

A megtérésekről szóló első beszámolót a Buddha felébredése (*bódhi*, बोधि) utáni hetedik hétre teszi a hagyomány, amikor Trapusa (त्रपुष) és Bhallika, két jómódú kereskedő — valószínűleg Baktria vidékéről, de elképzelhető, hogy ez egy későbbi hagyományréteg — a még elvonultságban időző Buddhának ételadományt ajánl fel, s a Magasztossal való találkozástól inspirálva annak első világi híveivé válnak.³ A Tathágata (तथागत)

* E tanulmány a *Conversio* konferencián 2011. szeptember 22-én azonos címmel megtartott előadás alapján készült. A kutatást a TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003 projekt támogatta.

¹ Szándékosan kerülöm az „India”, illetve „indiai” elnevezéseket, egyrészt mivel idegen (görög–latin) származású jelölésről van szó, másrészt a mai India területe jóval kisebb, mint az a Himalájától délre fekvő kultúrszféra, amely magába foglalja Ceylon (Sri Lanka), Pakisztán, Afganisztán, Banglades és Nepál vidékeit, melyek az ókori buddhizmus szempontjából szintén fontos szerepet töltek be.

² Csak páli nyelven több mint ötezer szutta (सुत्त) maradt fenn. A *Tipitaka* (तिपिटक) (sokszor: „páli kánon”), mely a *théraváda* (थेरवाद) iskola szentiratgyűjteménye, gyakorlatilag teljes egészében hozzáférhető már mind az eredeti, mind angol nyelven — elsősorban a Pali Text Society több mint egy évszázados munkájának köszönhetően (érdemes még a Vipassana Research Institute adatbázisát is megemlíteni: tipitaka.org). A kisebb számú, de jóval terjedelmesebb szanszkrit, illetve prákrit szövegeknek azonban eddig csak egy része lett kiadva és lefordítva (a Digital Buddhist Sanskrit Canon adatbázis jó áttekintés ad a szanszkrit szövegekről: dsbc.uwest.edu, míg a prákrit forrásokat leginkább az Early Buddhist Manuscript Project honlapján mutatják be: ebmp.org). Magyar nyelven kevés buddhista szöveg olvasható (alpmű VEKERDI József: *Buddha beszédei*. Helikon, Budapest 1989, emellett érdemes böngészni „A Buddha ujjá” elnevezésű honlapot is: a-buddha-ujja.hu).

³ A történet több változatban is fennmaradt: például páliul a *Dzsátaka*-gyűjtemény (जातक) kommentárjához írt bevezetőben (*Nidána-kathá*, निदानकथा) vagy szanszkritul a *múlaszarvászti váda* (मूल-

néhány hajszalet ad nekik ereklyeként, és azt kéri, hogy hazatérve építsenek sztúpát azok fölé. Ezt meg is teszik, így megalkotva az első ilyen építményt. A történet jelentőségét jelzi, hogy évszázadokkal később újrakonostítják Délkelet-Ázsiában: a burmai hagyomány szerint a kereskedők Yangon környékéről származnak, és találkozásuk a Tathágatával szorosán összekapcsolódik a buddhizmus ottani vélelmezett korai elterjedésével és a Shwedagon-pagoda alapításának legendájával.⁴

Sikertelen tanítási kísérletek

A források szerint nehezen indult a Tan terjesztése. Miután Brahmá (ब्रह्मा) a Buddha kezdeti vonakodását látva rábeszéli, hogy tanítson, a Magasztos elhatározza, hogy korábbi két aszkéta-tanítója, Áráda Káláma (आराडकालाम) és Udraka Rámaputra (उद्रकरामपुत्र) számára elmondja felismeréseit. Ez a terv azonban kudarcba fullad, miután megtudja, hogy időközben mindketten meghaltak. A Buddha szintén sikertelenül beszél magáról mint győztes szent emberről felébredésének színhelye, a fikuszfa és Gajá (गया) városa közötti úton. Az Upaka nevű meztelen *ádzsivika* (आजीविक) remete, akivel a párbeszédet folytatja, szkeptikus marad, és továbbhalad anélkül, hogy a komolyan venné a vele szembejövő aszkétát.⁵

A Tan kerekének megforgatása

Az első tudatos és sikeres térítés a Benáresz melletti Szárnáthban (सान्नाथ) történik, ahol a Buddha korábbi öt aszkétatársával (Asvadzsit अश्वजित्, Ádnyáta Kaundinja आज्ञातकौण्डिन्य, Vásza वाष्प, Bhadríka भद्रिक és Mahánáman महानामन्) találkozik, és az első tanítóbeszédét hozzájuk intézi.⁶ Eleinte vonakodnak hitelt adni a Tathágata szavainak, de végül elfogadják a Magasztos tanításait, és az első szerzetesekké válnak.⁷

Jasasz megtérése

Nagyívű történet már a gazdag benáreszi kereskedő, Jasasz (यशस्) megtérése, mely néhány vonásában — minden bizonnyal egy toposzt követve — hasonlít Sziddhártha (सिद्धार्थ) történetéhez. Az éjszakai háremét látva kétségek közé jutó ifjú elhagyja otthonát, majd a Buddhával találkozáskor annak követőjévé válik. Hamarosan az őt keresni

सर्वास्तिवाद) iskola által hagyományozott *Csatusparisat-szútrában* (चतुष्परिषत्सूत्र). Lásd SCHMIDT József: *Ázsia világossága. Buddha élete, tana és egyháza*. Athenaeum, Budapest 1920. 29; Étienne LAMOTTE: *History of Indian Buddhism. From the Origins to the Śaka Era*. Peeters Press, Louvain 1988. [Eredeti francia kiadás: 1958] 66; N. A. JAYAWICKRAMA: *The Story of Gotama Buddha: the Nidāna-kathā of the Jātakaṭṭhakathā*. Pali Text Society, London 1990. és John STRONG: *The Buddha. A Short Biography*. Oneworld, Oxford 2001. 78–79.

⁴ John STRONG: „Les reliques des cheveux du Bouddha au Shwe Dagon de Rangoon”, *Aseanie II* (1998) 79–107.

⁵ VEKERDI (2. jz.) 19–23. STRONG (3. jz.) 81–82.

⁶ VEKERDI (2. jz.) 45.

⁷ VEKERDI (2. jz.) 23–24, 45. STRONG (3. jz.) 82–86.

induló családtagok is hasonló útra térnek, aminek eredményeképp anyja (a későbbi hagyomány szerint Szudzsatá (सुजाता) — aki tejberizst adott az útkereső Bódhiszattvának (बोधिसत्त्व) majdnem végzetes önsanyargatása utolsó fázisában —) és felesége lesznek a Buddha első női követői.⁸ Jasasz barátai (négy fiatal kereskedő, valamint ötven másik ifjú) is megtérnek, s ekkor a szerzetesi közösség (Szangha संघ) már hatvanegy tagból áll: a hagyomány szerint mindnyájan a legmagasabb szentségfokozatot (*arhat*) elérve. Ekkor történik egy mérföldkőnek számító esemény: a Buddha azt kéri követőitől, hogy mivel már mindannyian elérték az ő kiválósági szintjét, menjenek és térítsenek szerte a környező vidékeken.⁹ Innét számíthatjuk tehát a Buddha Tanának rendszeres terjesztését és elterjedésének kezdetét.¹⁰

A mágikus képességek első alkalmazása a térítésben

Miután a Buddha Magadhában megtérít egy harmincfős baráti társaságot,¹¹ Uruvilvában (उरुविल्वा) jelentős vetélytársakat tesz követőivé. Három nagyhírű és karizmatikus remete-tanító, Uruvilvákásjapa (उरुविल्वाकाश्यप), Nadikásjapa (नदीकाश्यप), Gajákásjapa (गयाकाश्यप), valamint ötszáz, illetve ezer hívük kerül a Buddha hatása alá, miután a Tathágata háromezer-ötszáz különböző csodát hajt végre, beleértve egy veszélyes *nága* (नाग) legyőzését, egy levegőben való repülési verseny megnyerését, és áldozati tüzek kioltását és újragyújtását. Ez az első térítéstörténet, amelyben a Buddha más irányzathoz tartozó tanítókat és azok híveit hódítja meg.¹²

Az első királyi megtérés

Szintén jelentős esemény az első uralkodói térítés. A hagyomány szerint Rádzsagriha (राजगृह) városában Bimbiszára (बिम्बिसार)¹³ a Buddha világi követőjévé lesz,

⁸ VEKERDI (2. jz.) 24–27. STRONG (3. jz.) 86–88.

⁹ „Vonuljatok ki, tanítványok, s vándoroljatok sok nép üdvére, sok nép örömére, könnyörületből a világ iránt, istenek és emberek javára, üdvére, örömére. Kettesével ne járjatok egy úton! Hirdessétek a tant, tanítványok, ... hirdessétek a szentségnek egész és teljes tiszta útját!” (SCHMIDT [3. jz.] 32) Vö. STRONG (3. jz.) 88.

¹⁰ A hagyomány szerint a Buddhának hamar „veszélyes” híre keletkezett, és a lakosságot így óvta egy bráhmín pap: „Gautama vándoraszéketa közeleg, ő és kísérete olyanok, mint a jégeső, mely megtizedeli a termést. Akiknek közületek vannak fiai, biztosak lehetnek benne, hogy azoktól megfosztatnak.” A szerző fordítása STRONG (3. jz.) 99 alapján. Lásd még SCHMIDT (3. jz.) 35: „A nagy vezeklő a magadhiaiak hegyi városába érkezett. Szandsaja tanítványait mind megtérítette. Kit fog ma megtéríteni?”

¹¹ A Buddha egy ligetben piknikező társaság tagjaihoz szól, akiknek értékeivel az egyikük által felbérelt kurtizán elfutott, és az ifjak üldözőbe veszik: „Mit gondoltok, ó, ifjak? Mi jobb nektek? Nők után szaladni, vagy saját magatokat kutatni?” „Bizonyára jobb lenne, ó, Magasztos, ha önnön magunkat kutatnánk.” „Ebben az esetben, ó, ifjak, üljetek le, és elmagyarázom számotokra a Tant.” — A szerző fordítása STRONG (3. jz.) 88 alapján.

¹² STRONG (3. jz.) 89–90.

¹³ LAMOTTE (3. jz.) 91.

és a Vénuvana (वेणुवन) ligetet ajándékozza a szerzetesi közösségnek, hogy az esős évszak idején legyen kényelmes és békés tartózkodási helyük.¹⁴ Felesége Ksémá (क्षेमा) királyné a legenda szerint szerzetesnő lesz, és szentségfokozatot is elér.¹⁵

Sáriputra/Upatisja megtérése

A korai megtéréstörténetek közül érdemes megemlíteni Upatisja (उपतिष्य) esetét, aki egy országúton vándorolva — korábról már ismert toposz — találkozik Asvadzsittal (अश्वजित्), a Buddha követőjével. Upatisja kérdésére, miszerint mit tanít mestere, Asvadzsit azt feleli, hogy „a Tathágata megvilágította az okát mindazon dolgoknak, melyek okból keletkeznek, és azok megszüntetésének módját is elmagyarázta. Ez a nagy aszkéta (*sramana* श्रमण) tanítása.”¹⁶ Ezek a szavak meggyőzik Upatisját, aki szerzetessé válva felveszi a Sáriputra (शारिपुत्र) nevet, s a Buddha egyik híres tanítványa lesz.¹⁷ A két mondat úgy tűnik annyira jól összefoglalta a buddhizmus lényegét, hogy igazi klasszikus vált belőlük, és bevett formulaként (ये धर्मा...) több mint másfél évezreden át használták Ázsia-szerte különböző pecsételőkön, szobrokon és egyéb feliratokon.¹⁸

Kapilavasztu és a Sákják megtérése

Miután már sok hívet szerzett a Gangesz síkján, a Buddha elérkezettnek látja az időt, hogy visszatérjen szülővárosába, Kapilavasztuba (कपिलवस्तु), és újra találkozzék hátrahagyott családtagjaival. A hagyomány szerint ezen találkozások azt eredményezik, hogy szinte kivétel nélkül mindenki a Tathágata követője lesz: apja (Suddhódana, शुद्धोदन), nevelőanyja (Mahápradsápatí Gautamí, महाप्रजापतीगौतमी),¹⁹ féltestvére (Szundarananda, सुन्दरनन्द), felesége (Jasódhará, यशोधरा), fia (Ráhula, राहुल), unokatestvérei (Ánanda²⁰ आनन्द, Aniruddha अनिरुद्ध és Dévadatta²¹ देवदत्त), valamint számtalan más rokon, szolgáltató és ötszáz további városlakó. A Buddha itt is felhasználja varázserejét (pl. levitáció) a térítés során, s Kapilavasztu lesz az a hely, ahol a hagyomány

¹⁴ STRONG (3. jz.) 90.

¹⁵ LAMOTTE (3. jz.) 18. Sáriputráról részletesen ld. Nyanaponika THERA — Hellmuth HECKER: *Great Disciples of the Buddha*. Wisdom Publications, Somerville 1997. 1–76.

¹⁶ A szerző fordítása Daniel BOUCHER: „The *Pratītyasamutpādagāthā* and its Role in the Medieval Cult of the Relics”, *Journal of the International Association of Buddhist Studies* XIV (1991) 1–27. alapján.

¹⁷ LAMOTTE (3. jz.) 18. STRONG (3. jz.) 90–91.

¹⁸ Ld. pl. BOUCHER (16. jz.), Peter SKILLING: „Buddhist sealings and the *ye dharmā* stanza”, in Gautam SENGUPTA — Sharmi CHAKRAVORTY: *Archaeology of Early Historic South Asia*. Pragati Publications, Delhi 2008. 503–525 és Ingo STRAUCH: „Two Stamps with the Bodhigarbhālaṅkāraḷakṣa Dhāraṇī from Afghanistan and Some Further Remarks on the Classification of Objects with the *ye dharmā* Formula”, in Gerd J. R. MEVISSSEN — Arundhati BANERJI: *Prajñādhara, Essays on Asian Art, History, Epigraphy and Culture in Honour of Gouriswar Bhattacharya*. Kaveri Books, New Delhi 2009. 37–56.

¹⁹ Sziddhártha anyai nagynénjéről ld. Miranda SHAW: *Buddhist Goddesses of India*. Princeton University Press, Princeton 2006. 143–152.

²⁰ THERA — HECKER (15. jz.) 155–208.

²¹ VEKERDI (2. jz.) 28–31.

szerint az apácarend megalapítatik. A Magasztos nagy népszerűsége miatt Suddhódana azt az utasítást hozza, hogy családonként csak egy fiúgyermek lehet szerzetes, így megelőzve a lakosság nagymértékű fogyását — legalábbis így tartja a legenda.²²

További híres megtérések

A Szangha támogatása szempontjából fontos megemlíteni néhány jelentős világi hívt, akik liget- és kolostor-adományokkal támogatták a Buddhát és követőit. Anáthapindika (अनाथपिण्डिक)²³ és Visákhá (विशाखा)²⁴ Srávasztiban (श्रावस्ती), Ghósila (घोषिल) Kausámbiban (कौशाम्बी) és Ámrápáli (आम्रपाली)²⁵ Vaisáliban (वैशाली) ajándékoz parkokat a szerzetesi közösségnek, miután a Tathágata követőivé válnak. Ismert és népszerű megtéréstörténet még Angulimála (अङ्गुलिमाल) rablólé, aki utazók ujjának a levágásával tart réműletben egy erdős vidéket, de amikor a Buddhával találkozik, felhagy az útonállással, és a Magasztos jámbor hívévé válik.²⁶

A Srávasztí-csodatétel

A buddhista hagyományba valószínűleg későbbi elemként beépülő legnagyobb csodatétel s térítés a szövegek elmondása szerint nélkülözhetetlen tett egy buddha élete során. A jelen világkorszak buddhája, Sákjamuni (शाक्यमुनि), Srávasztí városában hajtja végre a varázslatot: megkettőzi, illetve megsokszorozza önmagát egy mágia-versenyben vetélytárs mestereket legyőzve. Az esemény hatására a nézőközönség megtér, s a Tathágata követőjévé válik: a bizonyára túlzó források szerint többszáz ezer emberről van szó. A verseny megnyerése azonban nem elég: a Buddha a rákövetkező monszun időszakot a Trájasztrinsa (त्रायस्त्रिंश) mennyben tölti, majd az esőzések elállta után Szánkásja (सांकाश्य) városánál hármas lépcsősoron száll alá Indra és Brahmá istenek kíséretében, égi drágaközlétron lépdelve.²⁷ E történet nagy hatást gyakorolt a buddhista művészetre, és máig népszerű narratívaként él tovább Délkelet-Ázsiában.

Térítés dél-nyugaton

Míg a központi vidékeken, úgy tűnik, nem zajlott túlságosan nehezen a hívek toborzása, a szanszkrit nyelvű források már mostohább körülményekről számolnak be a határterületeken. A *Kótíkarna-avadána* (कोटीकर्णावदान) egy passzusa szerint a Buddha olyan instrukciókat ad a távolabbi vidékekre vonatkozóan, hogy az előírt tíz helyett már öt

²² LAMOTTE (3. jz.) 19. STRONG (3. jz.) 91–99.

²³ THERA — HECKER (15. jz.) 381–411.

²⁴ THERA — HECKER (15. jz.) 281–291.

²⁵ THERA — HECKER (15. jz.) 343–347.

²⁶ THERA — HECKER (15. jz.) 363–379. Érdeemes még itt megemlíteni a „Megtérő rablóbanda” és a „Megtérő rablók” történetét a *Dhammapada*-kommentárirodalomból (VEKERDI József: *Dhammapada. A Tan ösvénye*. Terebess, Budapest 1999. 81–82, 144–147).

²⁷ STRONG (3. jz.) 107–117.

szerzetes is avathat újat.²⁸ Ez az engedély minden bizonnyal azt tükrözi, hogy a Magadhától messze eső területeken kevés buddhista hívő élt eleinte. A *Púrna-avadána* (पूर्णावदान) egy misszionárius-tevékenységet ecsetel hosszan, melynek főszereplője Púrna (पूरण) a délnyugati, a mai Mumbai vidékén fekvő Srónáparántaka (श्रोणापरान्तक) régió apostolaként szerez híveket a buddhizmusnak.²⁹ Púrna először átutazó kereskedők hatására megtér a Buddhához, majd önként felajánlja, hogy megtéríti szülőföldjét is. A beszámolók szerint nem retten meg a veszélyektől sem,³⁰ és hazatérése után először egy vadász lesz a követője, majd ötszáz férfi és ötszáz nő. Púrna megtéríti az ellenséges Mahésvara (महेश्वर) és Aprija (अप्रिय) *jaksá*kat (यक्ष) is, majd meghívja a Buddhát és rangidős tanítványait Súrparákába (शूपारिक). Azok a levegőben repülnek oda, a Buddha útközben megtérít több mint ötszáz személyt, majd csodatételek sorozatát hajtja végre a kikötővárosban, és követőivé teszi az uralkodót, a lakosságot, és a közeli vizekben lakó *nága*-királyokat is.³¹

Térítés észak-nyugaton

A buddhizmus terjesztését és terjedését jól jelzi néhány markáns történet a mai Pakisztán és Afganisztán vidékéről. A *múlaszarvászti váda* iskola rendszabály-gyűjteményében (*vinaja* विनय) maradt fenn Apalála (अपलाल) *nága*-király megtérítésének elbeszélése.³² A legenda szerint a Buddha ideérkezésekor az ellenséges Apalála jégesőt és vihart küld rá, amelyet a Tathágata illatos felhővé változtat varázsereje segítségével. A *nága* ijedtében egy tóba bújlik, mire a Magasztos földomlással kényszeríti elő, tűzkört von köré, míg végül Apalála kénytelen megtérni. Figyelemreméltó, hogy a Buddha erőteljes eszközökhöz folyamodik a térítés során, ami talán azt jelezheti, hogy nem

²⁸ Joel TATELMAN: *The Heavenly Exploits. Buddhist Biographies from the Divyāvadāna*. New York University Press & JJC Foundation, New York 2005. 90–93.

²⁹ TATELMAN (28. jz.) 103–218. Lásd még: LAMOTTE (3. jz.) 300, 329–330.

³⁰ A *Púrnavadána*-ban a következő párbeszéd zajlik a Buddha és Púrna között: „Ó, Magasztos, Srónáparántakában kívánok élni, az ottaniak között szeretnék lakni.” „Ó, Púrna, Srónáparántaka lakosai vadak, erőszakosak, kegyetlenek, agresszívek, durvák és lenézők. Ha bántanak, átkoznak és durva beszéddel csúfolnak, mit fogsz gondolni?” „Ó, Magasztos, azt gondolom majd, jók az ottaniak és kedvesek, mert durván szólnak hozzám, de nem ütnek ököllel.” „Ó, Púrna, és ha ököllel ütnek, mit fogsz gondolni?” „Ó, Magasztos, azt gondolom majd, jó emberek ezek, mert ököllel ütnek, de nem bottal vagy karddal.” „Ó, Púrna, ha bottal és karddal ütnek, mit fogsz gondolni?” „Ó, Magasztos, azt gondolom majd, jó emberek ezek, mert bottal és karddal ütnek, de nem ölnek meg.” „Ó, Púrna, és ha megölnék?” „Ó, Magasztos, azt gondolom majd, hogy a Magasztosnak vannak tanítványai, akiket ennek a tisztátalan testnek a tudata annyira gyötör, szégyennel és undorral tölt el, hogy saját kezükkel vetnének véget életüknek. Jó emberek a srónáparántakabéliek, mert kis szenvedés árán megszabadítanak ettől a taszító testtől.” „Kitűnő, ó, Púrna, kitűnő: ilyen türelemmel és együttérzéssel képes leszel Srónáparántakában élni és az ottaniak között lakni.” — A szerző kivonatos fordítása TATELMAN (28. jz.) 154–159 alapján.

³¹ Vö. Joel TATELMAN: *The Glorious Deeds of Pūrṇa. A Translation and Study of the Pūrṇavadāna*. Curzon, Richmond 2000.

³² STRONG (3. jz.) 119–120.

volt egyszerű az észak-nyugati határvidéken való buddhista terjeszkedés. Egy másik innen származó történet Kuntí (कुन्ती) *jaksini* (यक्षिणी) megtérítéséről szól, aki gyermekek felfalásával tartja rettegésben a környéket. A Tathágata követői egyezséget kötnek vele: ha nem eszik többé gyerekeket, egy buddhista kolostort emelnek neki, ahol ő lesz a főistennő, és naponta felajánlásokat kap.³³ A történet nagyban hasonlít Hárítí (हारीती) démon megtérítésének legendájához, és valószínűnek látszik, hogy ezt a korábbi narratívát használták alapul a peremvidék vonatkozásában is.³⁴ Érdeemes megemlíteni még azokat a Gandhára (गन्धार) területéről nemrég előkerült, nagyjából kétezer éves prákrit nyelvű *Avadána*-kéziratokat is, melyek minden bizonnyal térítő- és prédikációsjegyzetekként szolgáltak a régióban tevékenykedő buddhista szerzetesek számára, jól jelezve e tevékenység elterjedtségét és fontosságát.³⁵

A Sri Lanka-i „nem-térítés”

A buddhizmus déli irányú terjesztésének is megvan a maga legendája. A Buddha első látogatása Sri Lankán a hagyomány szerint hét hónappal felébredése után történik, és a Magasztos a levegőben repülve utazik oda. A *jaksa*-démonok lakta szigetet a Tathágata először megtisztítja, és a *jaksákat* elűzi az óceán közepén található Giridvípa (गिरिद्वीप) szigetére. Ezután már kellően makulátlannak tekinthető Sri Lanka, hogy befogadhassa a buddhizmus tanításait. Érdeemes megjegyezni, hogy a Buddha itt valamilyen oknál fogva nem folyamodik az ellenséges erők megtérítéséhez, hanem szokatlan módon, mágikus erővel száműzi őket.³⁶

A Buddha utolsó térítései

Nem sokkal a Magasztos e világból való végső távozása (*parinirvána* परिनिर्वाण) előtt Áráda Kálama egykori tanítványa, a malla Putkasza (पुत्कस) elmondja a Buddhának, hogy mestere egyszer meditatív elmélyülése során nem észlelt ötszáz, közvetlenül a közelében elhaladó szekeret. A Tathágata válaszul elmeséli, hogy ő pedig egyszer nem vett észre egy olyan vihart, melyben két paraszt és négy ökör pusztult el mellette villámcsapásoktól. A hatásos történet eredményeképp Putkasza megtér, és egy pár aranyozott csuhát ajándékoz a Buddhának, melyet az magára is ölt.³⁷ A Magasztos legutolsó térítése halálos ágyánál zajlik. Szubhadra (सुभद्र), egy idős vándoraszketá tudni szeretné, hogy a kortárs rivális tanítók miben különböznek egymástól, és közülük ki érte el a megszabadulást. A Tathágata kéri, hogy ne foglalkozzék ezzel, hanem hallgassa inkább a Tánt. Szubhadra a tanács jóvoltából megtér, és maga is eléri a felébredést.³⁸

³³ STRONG (3. jz.) 118–119.

³⁴ Hárítíról ld. SHAW (19. jz.) 110–142.

³⁵ Ld. Timothy LENZ: *Gandhāran Avadānas*. University of Washington Press, Seattle — London 2010.

³⁶ STRONG (3. jz.) 120–122.

³⁷ STRONG (3. jz.) 136.

³⁸ STRONG (3. jz.) 139.

Összegzés

Jóllehet a fenti történetek többségéről nem könnyű eldönteni, hogy mennyi bennük a valóság és mennyi a legendás elem, mindenesetre tisztán látszik, hogy a megtérés és térítés kifejezetten fontos szerepet kap a buddhizmus korai időszakában. Ennek legfőbb oka bizonyára az, hogy e vallás mint reformációs irányzat lép fel a dél-ázsiai fősodorral szemben, és nyilvánvalóan állandó erőfeszítést kell tennie követők toborzására, aminek központi eleme lesz a térítő tevékenység. A kiválasztott történetekből jól látszik a korai buddhista megtérések két elsődleges kiváltó oka: egyrészt a Tan (*dharma*, धर्म) megismerése, másrészt a térítő személy (elsősorban a Buddha) mágikus képességeinek hatása. A páli szöveggyűjtemény alapján úgy tűnik, hogy a megtérések legnagyobb része könnyen és gyorsan zajlott, árulkodó viszont, hogy a kanonizált szövegek több mint kilencvenszer gyakorlatilag azonos megtérési formulát használnak, ami mindenképp erőteljes standardizálást tükröz mind a szerzetesi, mind a világi hívők esetében. A tanítóbeszéd végén található ezen passzus a következőképp hangzik:

Pompás Gótama! Pompás Gótama! Mint hogyha valaki talpra állítaná a megfordítottat, kitakarná a letakartat, útba igazítaná az eltévedtet, mécses tartana a sötétségben, hogy akinek van szeme a látásra, lásson — úgy világosította meg a Tant minden oldalról Gótama. Én most Gótamához folyamodom oltalomért, a Tanhoz és a szerzetesek gyülekezetéhez.

[a.] Szeretnék Gótamától felvételt nyerni a rendbe, szeretnék felavatást nyerni.

[b.] Fogadjon el Gótama a mai naptól életem végéig világi követőjéül, aki hozzá folyamodik oltalomért.³⁹

A szanszkrit nyelvű *Avadána*-irodalom már más formulát használ a megtéréseknél, és egy csodás elem is megjelenik benne, amikor az újoncok felvételüket kérik a rendbe:

Szeretnék Gótamától első és második felavatást nyerni, és szeretnék szerzetesek lenni a jól kifejtett Tant és Rendszabályokat követve. Hadd éljünk szent életet a Magasztos mellett. A Magasztos így válaszolt: Gyertek, szerzetesek, éljetez szent életet! Ahogy a Magasztos ezt kimondta, átváltak: borotvált fejűek lettek, csuhát viselők, alamiznás szilkével és vizesedénnyel a kezükben.⁴⁰

Befejezésül álljon itt egy hosszabb történet vége, amelyben a Buddha egy hasonlaltal mutatja be elképzelését az eszményi térítő tevékenységről. A „Fösvény Kószija (कोसिय) kereskedő története” a Tan szava (*Dhammapada*) 49. verséhez írt kommentárban olvasható:⁴¹

(...) A szerzetesek a *dharma*-csarnokban üldögéltek és ezt beszéltek: „Nézzétek Moggallána (मोग्गल्लान) hatalmát. Gyorsan megtérítette a fösvény kereskedőt, anélkül, hogy hitében vagy vagyonában kárt tett volna. Miután megtérítette, elhozta őt a Buddhához a Dzsétavana (जेटवन) kolostorba, és a sodorba léptek szintjére emelte. Ó, milyen hatalmas a tiszteletreméltó!” És így üldögéltek a tiszteletreméltó Moggallána érényeiről beszélgetve.

³⁹ VEKERDI (2. jz.) 57 (és számos további helyen).

⁴⁰ A szerző fordítása TATELMAN (28. jz.) 188–191 alapján.

⁴¹ LENZ (35. jz.) 128–135. A *Dhammapada* legújabb magyar fordítása: VEKERDI (26. jz.).

Természetfölötti hallásával a Buddha meghallotta a szerzetesek beszélgetését. Miután a beszélgetés témája felől érdeklődött, és a szerzetesek elmondták neki azt, így szólt: „Ó, szerzetesek, a szerzetesnek, aki meg szeretne téríteni egy családot, úgy kell ahhoz fordulnia, hogy nem tesz kárt annak hitében vagy vagyonában. Ahogy a méh elveszi a virágpont anélkül, hogy ártana a virágnak, így kell a szerzetesnek egy családhoz közelíteni, anélkül, hogy zaklatná vagy zavarná őket. Aztán pedig mesélnie kell a Buddha erényeiről. Az én fiam, a tiszteletreméltó Moggallána ilyen szerzetes.” Miután Moggallánát megdicsérte, a Buddha ezt a verset mondta: „Ahogy a méh magához veszi a nektárt, és továbbrepül anélkül, hogy kárt okozna a virág színében vagy illatában: így cselekedjék a bölcs a faluban.”⁴²

⁴² A szerző fordítása LENZ (356. jz.) 133–135. alapján.